

Bouwhistorische en Archeologische

b e r i c h t e n

■ Onderzoek hoek Sint Janssingel en Sint Jansstraat

In oktober 1993 is het huis op de hoek van de Sint Janssingel en de Sint Jansstraat uitgebrand. Het pand is daarna nog drie jaren blijven staan, waarna het uiteindelijk afgebroken najaar is gesloopt. Vanwege de afwijkende vorm van het perceel en de bebouwing daarop, is vaak gedacht dat het gebouw ooit deel heeft uitgemaakt van de Sint Janspoort (of daar tegenaan heeft gestaan). Gedurende en na de sloop is daarom het terrein archeologisch en bouwhistorisch onderzocht. Het voornaamste doel daarbij was na te gaan of de restanten van het huis iets met de stadspoort te maken hebben gehad.

De oudste bewoning op deze plek dateert uit het midden van de 13de eeuw. Het gaat daarbij om een houten huis, waarvan enkele sporen van houten palen zijn teruggevonden. Het terrein ligt op dat moment nog buiten de oudste stadsmuur, direct langs de westelijke uitvalsweg. Het houten huis is in het begin

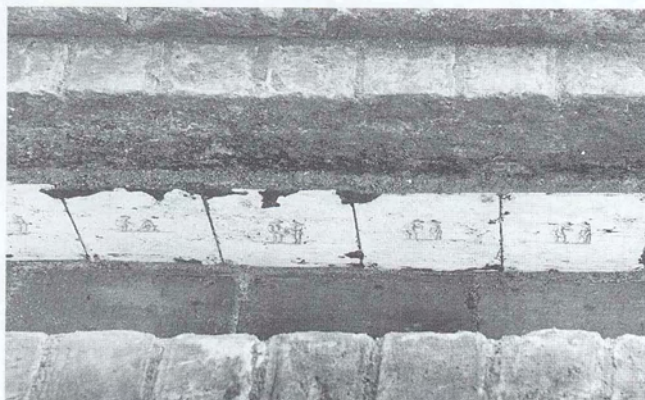
*Afb. 1
Het achterste deel
van de rechter zij-
muur tijdens het
onderzoek, nadat
het pand op de
kelder na was ge-
sloopt.
In de muur zijn
bouwsporen van
de 15de tot en met
de vroege 20ste
eeuw zichtbaar.
(Foto: BAD)*

van de 14de eeuw door een flinke brand verwoest. Op de vloer ervan is een laag met houtskool en verbrande leem van de wanden teruggevonden.

Aan het begin van de 14de eeuw wordt de tweede stadsmuur aangelegd met daarin, aan het eind van de Sint Jansstraat, de Sint Janspoort. In dezelfde periode wordt op het onderzochte perceel een huis gebouwd met bakstenen funderingen. Uit het onderzoek is gebleken dat dit huis géén deel uitmaakte van de

Sint Janspoort en er ook niet tegenaan heeft gestaan. De middeleeuwse Sint Janspoort stond blijkbaar verder naar de Dommel toe, of meer zuidelijk, ter hoogte van de huidige Sint Jansstraat. Het huis is, na enkele verbouwingen in de 14de en 15de eeuw, uiteindelijk rond 1540 gesloopt. In die tijd was de middeleeuwse stadsmuur verouderd en diende deze versterkt te worden om nog langer bestand te zijn tegen het steeds zwaarder wordende geschut. Daarom werd er tegen de bin-

Afb. 2

Een deel van de goot, waarin hergebruikte tegeltjes uit de 18de eeuw waren verwerkt. Op de tegeltjes zijn kinderspelen afgebeeld. (Foto: BAD)

nenkant van de muur een aarden wal opgeworpen. De huizen, die te dicht bij de stadsmuur stonden, werden daartoe van stadswege opgekocht en gesloopt. Uit de opgraving is gebleken dat ook de 14de-eeuwse voorganger van het hier besproken huis in die periode is afgebroken. Na het aanbrengen van de stadswal is er op dezelfde plaats een nieuw, gedeeltelijk onderkelderd huis gebouwd. De oudste delen van het uitgebrande pand gaan dus terug tot even voor het midden van de 16de eeuw.

Ook dit huis is in later tijd diverse malen ingrijpend verbouwd, voor het laatst in 1932, toen de toegang van de gevel aan de Sint Jansstraat naar de Sint Janssingel werd verlegd. Van de oudste (16de-eeuwse) fase van het huis waren tot aan de sloop in 1996 nog de kelder en een deel van de zijmuren bewaard gebleven. De kelder bezat een tongewelf waarvan

de kruin haaks op de Sint Jansstraat was gelegen. Aan deze zijde bevond zich ook de oorspronkelijke ingang vanaf de straat, die bij de verbouwing van 1932 is dichtgezet. De oriëntatie van het perceel was dus aanvankelijk gericht op de Sint Jansstraat. Pas na de ontmanteling van de vesting in 1872 ontstond de mogelijkheid om het perceel vanuit het westen te ontsluiten, hetgeen in 1932 ook eindelijk geschiedde. Ook grote delen van de rechter zijmuur, die na de sloop van het pand over de volle hoogte in het zicht kwam (afb. 1), dateren nog uit de periode van kort na 1540. Vermoedelijk bezat het huis in die tijd boven de kelder alleen een begane grond en een zolder. In de loop van de 17de en 18de eeuw wordt het pand vele malen verbouwd. Onder andere wordt het gebouw aanzienlijk opgehoogd, hetgeen met name wat het achterste deel betreft nog duidelijk is te zien aan de verschil-

lende vlechtingen in de rechter zijmuur. Ook het vóór de brand van 1993 zo markant in het oog springende vierkante, torenvormige deel van het huis dateerde uit deze periode. De binnenmuren en balklagen waren van later tijd en gingen voornamelijk terug tot in de 19de eeuw. Verder werd tijdens het onderzoek in het achterste deel ook nog een goot aangetroffen, waarin hergebruikte 18de-eeuwse tegeltjes waren verwerkt (afb. 2). Deze blauw beschilderde tegels waren versierd met kinderspelen. Tegen de rechter zijmuur van de begane grond waren vergelijkbare tegeltjes als plint gebruikt. Tot slot moet nog vermeld worden dat in een afvalput op het perceel (gemaakt van een groot ingegraven wijnvat) onder meer glaswerk en een bord versierd met een spreuk van rond 1800 werden aangetroffen.

Alle fundamenteën, inclusief de na de sloop van 1996 nog volledig bewaard gebleven 16de-eeuwse kelder, zullen binnenkort worden uitgebrouwen om plaats te maken voor vijf nieuwbouw appartementen.

Ronald van Genabeek
en Rob Gruben ■